

ՕՐԱԳԻՐ ԶՄԻՌՆԵՒԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ

ԵՐԵՎԱՆԻ ԵՐՐՈՐԴ ԵՐՐՈՐԴ ԿՈՄԻՏԵ

ՉԱՐԱԹ 10 ՄԱՐՏ 1873

ԹԻՒ 957

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

Երբ որդի ընդհանուր կացութիւնը գրեթէ միևնույնն է մեր վերջին քաղաքական տեսութենէն ի վեր : Սպանիոյ դարձեալ կեղակարծ և խախտում վեճակի մէջ կը դանդաղան միշտ : Թէպէտե Բարրոսեան դորա- գնդերը՝ քանի մը տեղ յաղթուեցան, սակայն ազգա- տամբութիւնը հաստատուն կը մնայ և զորաւոր է : վասնզի 35 հազար հոգիէն աւելի է, կը տեն, Տօն վարչութիւնը այժման զինուորական դորութիւնը, և հա- ւանականաբար տակաւին պիտի աւելնայ, վասնզի կը հաստատեն թէ Լինգուի մէջ լրացուի ումանք՝ հան- զանակութեան ցուցակներ բացած են ի նպաստ Տօն վարչութիւնը : որ միւս կողմանէ 50 միլիոն ֆրանքի չափ փոխառութիւն մի բրաւ անդղացի սեղանաւորներէն : Սոսկ է թէ այս եղելութիւնը միջոցաւ իրաւանց հակառակ է : բայց որովհետեւ Լինգուի՝ ըստ օրի- նակի միւս շատ աւելութեանց, տակաւին պաշտօնապէս ճանչցած և ընդունած չէ զհասարակապետական կա- ուղարկութիւնը, հետևաբար կարող է թոյլ տալ ինչ- եալ օգնութեանց կործանութեանն, առանց ազգաց իրաւանց դէմ մեղանշելու :

Լինգուի մէջ հասարակաց խորհրդարանը մերժելով զբարկիրն օրինաց ի մասին իրաւաւոր համալրա- րանց նոր կարգաւորութեան, պաշտօնէից խորհուր- յի խորհրդին իւր հրահրելու տուաւ, որ և ընդսե- ւեցաւ ի վեհա՛ : (Թագուհու յայտն : Բայտ ամենայն երե- մանց) միտք Տիգրանի, որ պահպանողական կուսակ- ցութեան վերաբերեալ կենցաղաբար էր և ան մըն է : պիտի յաջորդէ միտք Ալեքսանդրի պաշտօնէին, որ հրաժարեալ պաշտօնէից խորհրդոյն նախագահն է : Աստիճակագրի կայսերութիւնը քաղաքային մեծ փոփոխութիւն մի ի գործ դրաւ կատարեալ խաղա- ղութեամբ, որ հաւանականաբար ոչ սակաւ օգտակար

ազդեցութիւն պիտի ունենայ յինչալ ընդարձակ տէրութեան ապագային վերայ : Ի նորակաւն նոր օ- ղեքը՝ որ անմիջական երեփօթանութեան դրութիւնը կը հաստատէ, հասարակաց խորհրդարանէն ընդունեցաւ 120 քուէիւք ընդդէմ 2 ձայնից : Արեւն ցայտօր վէնայի ընդհանուր ժողովոյն գաւառական երես- փոխանները՝ իւրաքանչիւր դաւառին ազգային մաս- նաւոր ժողովէն (տիւթ) կը նորոգէին : Իսկ յետ այ- սորիկ ժողովրդէն պիտի ընտրուին անմիջապէս : Այս փոփոխութիւնը՝ նշանակութեան արժանի քաղաքային դէպք մըն է : որով գերմանական տարրը յաղթութի մի բրած կը համարուի Ալեքսանդրի ազգայնութեանց դէմ, որոց ազդեցութիւնը օրըստօրէ պիտի սկիւրանայ յինչ- եալ նոր օրինաց հաստատութեամբ :

Ալեքսանդրի խորհրդարանը որոշապէս ընդու- նեցաւ զժողովրդի օրինաց : որով պիտի աւելնան տա- րեկան թողակներն հասարակապետութեան գահերէ- ցին, անոր փոխանորդին, դաւառողաց, խորհրդա- րանի նախագահին, երեսփոխանաց և պաշտօնէից խորհրդոյն անգամայ : Հասարակապետութեան դա- հերէցը՝ ըստ նոր օրինաց, տարին 50,000 թաւեր վարձք պիտի ընդունի : կառավարութեան իւրաքան- չիւր պաշտօնեան (միլիոն) տարին 10,000 թաւեր, և իւրաքանչիւր երեսփոխան տարեկան 7500 թաւեր վարձք պիտի ընդունի : Այս կերպիւ կը լուծուի թէ պիտի արդիւրին սոսկալի զեղծումներն, որք տես- սուցանուի արդարեւ : Երբ արդարեւ խորհրդարանը արդարեւ մէջ :

Երեսփոխանաց տարեկան վարձքը՝ որ 1875-500 զուրուշ կընէ եթէ 25 զուրուշով հաշուենք զթաւերը, մեր մասնաւոր ուշադրութիւնը դրաւ, մնած լով թէ Ա. Պոլսոյ ազգային երեսփոխաններն ձրիապէս աշխատելով և ատենաբանելով հանդերձ, դարձեալ ոչ սակաւ մեղադրանք կը լսեն Հայ լրագրիւրներէն : Ամերիկայի Միացեալ Մարտիկաց հասարակապե-

տութեան գահերէցը՝ իւր բարձր պաշտօնին երկրորդ շրջանը սկսաւ նշանաւոր պատգամագրով մի որով կը խոստանայ ամեն շանք ի գործ դնել Միացեալ Մա- հանգաց ամեն բարձրաւորութիւնները զարգացնելու, վաճառականութիւնը և ձեռագործ ճարտարութիւն- ները ծաղիկեցնելու, գործաւորաց աշխատութիւնները քաջալերելու երկրին զանազան կուսակցութեանց մէջ միութիւնը՝ կարելի եղածին չափ, հաստատելու և ևայլն : Արեւն գահերէցը իւր ներքին համոզումը կը յայտնէ թէ քաղաքակրթեալ աշխարհը կը հակամարտի դէպ ի հասարակապետական կառավարութիւն, յոր- գորուելով Ամերիկայի հասարակապետութեան բարե- յաջող ընթացքէն և յառաջադիմութիւնէն :

Արեւն զորապետին այս խօսքին ասելիք չունիմք : սակայն չեմք կրնար ամենին համակարծիք լինել իրեն, երբ այժմեան քաղաքակրթութեան զարգա- ցումը դուրսէն է ետէ կըսէ : « Կարծեմ թէ լսաւած կը պատրաստէ զաշխարհն՝ մի ազգ լինելու և միևնոյն լեզու խօսելու, առանց հարկաւորութիւն ունենա- լու ի զօրաբանակաց և ի նաւատորմաց » :

Ի Ա. Պոլսոյ, Բարձրագոյն Գրան պաշտօնէից մէջ գլխաւոր փոփոխութիւններ եղան ըստ վեհապետա- կան տնօրէնութեան օգոստոս : Սուլթանին : Արդա- րութեան բարձրագոյն ատենին նախորդ նախագահ վեհա՛ : Սուլթան փաշան՝ արտաքին գործոց պաշտօն- եայ անուանեցաւ, փոխանակ վեհա՛ : Հալիլ Էրիֆ Միթհատ փաշան զարգացող բարձրագոյն ա- անանին նախագահ անուանեցաւ : Սուլթան : Սուլթան փաշան՝ հրապարակական շինուածոց վերատեսուչ կարգեցաւ փոխանակ վեհա՛ : Իսմայիլ փաշային, որ Եւրոպայի Տէլեգրաֆին անգամ անուանեցաւ :

Սուլթան : Հալիլ Էրիֆ փաշան և վեհա՛ : Վարի- ֆի Վելլը՝ օսմանեան դեսպան անուանեցան, առա- ջիւնը ի վէննա, և երկրորդը ի Բեզէրսպուրի :

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆՔ

Ուսուցիչներն և ուսանողներն պարտաւորուեցան ի կերպս և յարաբերութիւնները : (Շարունակութիւն էս վերջ :) (1)

Ինքնագործ ունեւորութիւնը, անձնական մտածողութեամբ հարագրութեամբ և անձնաշխատութեամբ առաջ գնալը՝ չի կրնայ համար բնաւորութիւն ամենայն կերպ արդիւնաւոր հետեւանքների գրաւակներն է, և այս- պիտի բնաւորութիւնը մանկական հասակի մէջ արմա- տացնելը դաստիարակութեան ամենազլատար և ամեն- արդիւնաւոր հիմն է ձանաչելու և բարոյացոյց ամենալու- սաւոր ազգերի մէջ, մանաւանդ Արեւելոյց, ուր արեւ- թի ստորին, թի միջին և թի վերին գոյրոցների, ընդ- հանրապէս, բոլոր դաստիարակութեան գլխաւոր ուղ- ղութիւնը այն է, որ ամբողջով և զարգացնելով մանկական հասակի բոլոր հոգեւոր և մարմնաւոր ոյժը, պատրաստել այնպիսի սերունդ, որի ամեն մի անդամը (պատանի և պատանեկուհի) կարողանայ կեանքի զանա- զան հանգամանքների մէջ շարժիլ իր և բանական ինքն- հակ, ինքնակամ, ինքնատէր, անձնաշխատ դարգացեալ անձն, որը արթնութեամբ պահպանում է իւր անձնական իրաւունքը և պատիւը և պատահած ժամանակ, բոլոր հասարակութեան իրաւունքը, լու հասկանալով, որ հա- սարակաց օգտին, բարոյութեան և ապահովութեան մէջ պարտաւորուած է ամեն մի անհատի բարոյութիւնը :

Եթէ ուսանողը վստօթար ստիճութիւն ստացաւ որ և ինչ գործ մեքենայարար գործը, ստանց հասկացողու- թեան, առանց խորհելոյ, մտածելոյ, փնտելոյ, նշխարե- լոյ, հաշուելոյ, անդիտակցարար, նորան կարելի է ա- սել մեքենայ և ոչ բանական, զարգացեալ մանուկ :

Այսպիսի մեքենական կեցութեան բնաւորութիւնը ըս- պանու մէ մարդկային ընդունակութիւնը, անձնաւորու- թիւնը, այլ նորան Աստուածանից սուած ամենաթան- կազին ձիրքը, մարդկային հոգին սարկացնում է և լի- նուով պատճառ այն ամենայն չարեաց և տառապանաց, որ կրում են ամենայն անուսում թէ ազգեր, թէ մաս- նաւոր անձինք, զուրկ լինելով անձնական, ազատ, ա- ռանց նախապաշարմունքի հասկացողութիւնից ամենայն գործի կեթիւնից, իւր անձնական յարաբերութիւննե- րից (իրաւանց և պարտաւորութիւններից) և այլ յարա- բերութիւնները կանոնաւորելու կերպերից թէ առ իւր- եան հաւատար, թէ նորանից բարձր և թէ նորանից ստորագրեալ անձանց և դասուց դէմ :

Բայց, միևնոյն ժամանակ, թի ուսուցիչ, թէ դաս- տիարակ և թէ ծնող ոչ մի ժամանակ չէ պիտոյ շարժողու- թի մանկանց կամ աշակերտեաց : Մեծի խօսքը պիտոյ է լինի միշտ ուղիղ, ճիշդ, պարզ, առանց խաբարայութեան կամ շղթարթութեան ստուերի (նշոյլի), հասկանալի լրագրիւրին, ազգու իւր ապացուցութիւններով և ուղիղ տրամաբանութեամբ, յարձուր կարգաւորեալ (տրամա- ղրեալ) : Երբոր այսպիսի խօսակցութիւնը լու մեն այն- պիտի ուսուցչից, որը գրուել է նոյա յարգանքը և սերը՝ անկարելի է, որ ուսանողները իւրեանց սիրտը չբանան նոյնպիսի ուսուցչի առաջը, անկարելի է որ նորա տա- ջը ծածկեն ինչ որ և ինչ, և անկարելի է որ այնպիսի գոյրոցի մէջ ամենապատուական բարոյակնութիւն և կարգապահութիւն չզրկին :

Ամենայն վարժապետ և դաստիարակ իւրեան անձ- նական յատկութիւններով պիտի կենդանի օրինակ լինի ուսանողների համար : Արդարագատութիւն, վեհանձնութիւն մինչև տո- անձնական արիւննարութիւնով, անթիւ պահել իւր սեպհական մարդկային պատիւը թէ խնդրելիս, թէ խա-

տալու, թէ հրամայելիս, ում առաջը որ և ինչ, մեծի, հաւատարի և թէ վարքի գոյր շանակ վիրտուտի, զիպէլ սյուց մարդկային պատուին, թէ մեծի և թէ ամենախոր ստորագրեալի և ծառայի պատուին, սկս առ մարդկութիւն մանաւանդ ուսանողների և ապագայ սերունդի համար, ա- րիւթիւնն ինչ լուծեան մէջ, մուսիկալութիւն բաղաւոր օրերին, միշտ խոհեմութիւն, քաղաքավարութիւն, զգուսնք և արհամարհանք լրտեսների, բանասիրութեան խաբարների, տախտոների, սնապարծների, ծոյլերի, գոյլերի, սյուց բարին կողմատիւնների, մանաւանդ որոց և սյրեաց, և ամենայն անպիտան անձանց դէմ միշտ և հանապաղ անդադար մտաւոր և մարմնաւոր տշխատու- թիւն, փոխարինելով մինը միւսով, որ մարդը չ'յոյնի ջանակ հասարակաց օգտին, լու համոզուած լինելով, որ հասարակաց օգտին մէջ պարտաւորութիւն է ամեն մի անհա- տի օգուտը և բարոյութիւնը և մինչև բոլոր ազգը այդ- հասարակաց օգտին պաշտպան չ'հաղտաւանայ, մինչև այն ժամանակ նորա մասնաւոր օգուտը ապահովութիւն չի ունենալ : Այսպիսի օրինակներով, քարոզութիւններով, ապացուցութիւններով և վերջինչիս սկիզբանց համա- պատասխան պարտաւորութիւն ունեցող գրեանց կար- դացնելով պիտոյ է աշխատել մեծացնել և զարգացնել բոլոր Հայոց ազգի ապագայ սերունդը :

Պարտաւոր ենք աշխատել, որ ապագայ սերունդը միշտ ընտիր, առաջնակարգ գրուածներ և հեղինակու- թիւններ կարգաց ամենայն գիտութեան մէջ և ամենայն գիտեցած լեզուներով, և կարգապաշտ աշխարհութեամբ կարգաց, մինչև որ լու հասկանայ : Ամեն բանի մէջ լու վարպետին պէտք է զլմել, կարգաւոր մէջ հմուտ, վար- պետ, առաջնակարգ հեղինակութիւնները պիտի կար- դալ և ոչ թէ ամենայն չնչին գրուածները, որոնց հե- ղինակները խեղճանք կարօտ են ուսման :

Երկաթիւրաքիւն Մ. Մ. Միսնասրեանց :

(1) Տես լրագրոյս 955 և 956 բիւրերը :

Հետևաբար Հալիմ փաշա իշխանին՝ ինչպես որդի ինչպես հարգեալ լինելուն լուրը՝ զոր մեր նախնական թուղթը հրատարակելիք և չհատարանելու :

Պուլիտայի ինչպիսիք նոր և հաշտարար կերպարանք մի առնելու վերայ է և իմե յոյն լրագրաց հրատարակութեանց հաւատ ընծայելու լինիմք և իշխան ժողովրդեան մէկ մեծ մասը՝ որուն համարա կերակրելու իրենց Պատրիարքը և կրփափաքի նոր բանախօսութիւններ ընել իբրև մերս Պատրիարքին հետ և միաբանել լինելու օրթոթոքս եկեղեցւոյն հետ ինչ ինչ պայմաններով, առանց փոստ հասցնելու Պուլիտայի եկեղեցւոյն անկախութեանը, որ ՚ի ձեռք բերուեցաւ անցեալները : Լինիաթութիւն, զոր ՚ի վաղուց անտի կըվայելեն Ռուսիոյ, Ռուսիայի, Արմենիոյ և Հելլասայի օրթոթոքս եկեղեցիներն :

Բարկա գիւղին վաճառումը :

Կ. Պուլիտայ յոյն մեծահարուստ սեղանաւոր մեծախնայ Սարիսթաքի էֆէնտին մտերմ զնոյ առաւ զպատմական գիւղին Բարկա կոչուած՝ հանդերձ իւր բերդովը, 36,000 լիտայի : Եւս զիւղը կամ պարակը (չիֆթլիք), որոյ բնակչքն 4000 հոգի կը հասնին, Քորֆու կըլուայն դէմ ցամաք երկրին ծովեզերքը կը տնուի Տէրկի սանճարին մէջ, և 8000 քիլոմէթր բացակայ է Կանեսայի հարաւային արեւմտեան կողմէն : Բարկայի բնակիչքն չորս դարու չափ աղատ և անկախ մնացին, իսկ 1812ին Կանեսայի Լիւի փաշան տիրեց այս գիւղին, և որ 1815ին վաճառեցաւ Լիւիզիացւոյ :

—Յայտնի է թէ Բարձրագոյն Պուլիտայի օտար տէրութեանց հպատակաց արտօնութիւն տուած է, իրենց անուամբ անշարժ ստացուածք զնոյ առնուլ օտանեան երկրին մէջ և կալուածատէր լինել, այնու պայմանաւ որ տեղական օրինաց հպատակին ՚ի մասին կալուածական խնդրոյ, և անշարժ ստացուածոց վերայ դրուած ու դրուելի տուրքն վճարեն ըստ օրինակի օտանեան հպատակաց : Եւս պայմաններն՝ ու մանք ՚ի տէրութեանց արդէն ընդունած են, և ՚ի մտ առնուլ Ռուսիան և Հելլասան՝ իրենց զեպտապոյ միջոցաւ արդէն ընդունուած զլիշեալ պայմաններն : Հետևաբար յետ այսորիկ Ռուսիոյ և Հելլասայի հպատակք ևս իրաւունք պիտի ունենան իրենց անուամբ անշարժ ստացուածք գնել Ռուսիայի տանի մէջ :

—Կը հաստատեն թէ Վիեննայի Տիեզերական Եւրոպեոստահանութիւն ընդարձակութիւնը 2 միլիոն քառակուսի մէթր է : Մինչեւ 1867ին Փարիզի մէջ եղած Եւրոպեոստահանութիւն ընդարձակութիւնը՝ միայն 400,000 քառակուսի մէթր էր : Եւս զետիւնը գնելու և շինելու համար 10 միլիոնի չափ ֆիորին ծախք եղեր է : Յիշեալ Եւրոպեոստահանութիւն մէջ Ռուսիայի քիւրէն յուղարկուած բանքը ՚ի ցոյց դրուելու համար 5762 քառակուսի մէթր տեղ նշանակուեր է :

Ընտանիկ Ռուսիայի փաշա անուն պարբերական տետրակին յօդուածը . զորմէ յիշատակութիւն ըրած եմք Ընտանիկ նախնական թուղթն մէջ : ԷՋԵՐՈՒԹՆԱԿԱՆ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԵՒ ԵՐՈՒՍԱԳԼՄԱՏԻՊ ՕՐԱՅՈՅՆՆԵՐՆ 1872 ԱՄԻՆ

Իւրաքանչիւր տարի տպագրուող օրացոյցները ինչո՞նք համար են : Տօները եւայլ կիեղեցական եւ աստեղաբաշխական գիտելիք ցուցանելու համար՝ թէ որ օրում են պատահում նոյն տարին : Իսկ երբ օրացոյցները սխալ ցոյց տան տօները՝ մի՞նչ մի օր զնելով մի տօնը, միւսը այլ օր, եւայլն, այն ժամանակ ինչ կը լինի : Կլիմայն այն, որ իւրաքանչիւր մարդ իւր ձեռքին եղած օրացոյցով պիտի կատարէ կամ պահէ տօները, եւ կամ պատահ յուսնի կամ արեգակն խաւարման օրը եւ րուպէն : Բայց կարծիք արդեօք այսպիսի այլանդակ բան պատահի : Կարնոյ և պատասխանում եմք, մանաւանդ մեր ազգի մէջ :

Օրինակի համար համեմատենք մեր առաջեւ եղած երեք օրացոյցները 1872 ամին, որոց մինը Էջմիածնական տիպ է, միւսը Կ. Պուլիտայ Սրբաբան տիպը ընդ վերնագրովս «Սրբաբան փոքր Տարեցոյց», եւ երրորդը Եւրոպեոստահանութիւն Երեքն եւս ունին գեղեցիկ արտաքին ձեւ եւ մարտի տպագրութիւն : Բայց համապատասխանում եւ որդեօք նոցա արտաքին ձեւը ներքին բովանդակութեանը, եւ կամ կան արդ օր գաղափարներն այլ երեք օրացոյցների մէջ : Տեսնենք :

Մինչեւ Փարիզի Եւրոպեոստահանութիւն մէջ միայն 2547 քառակուսի մէթր գետին յատկացեալ էր : Ուրիշ ազգաց յատկացեալ տեղերն ևս այս կերպիւ ընդարձակ են . այսինքն Փարիզի Եւրոպեոստահանութիւն մէջ ըստ ժամանակին յատկացեալ տեղերէն կըլինապատիկ և քառապատիկ մեծացոյն են :

ԱԶԳԱՅԻՆ

ԱՐՄԻՒՎՈՍՊՈՒՐԱԿԱՆ

Յայտնի է թէ քանի մը տարի յառաջ ամենախորհման սրբազանին խմբագրութեամբը (Պատրիարք ըլլալէ յառաջ) յիշեալ անունով լրագիր մի կը հրատարակուէր Վարազդայ վանուց մէջ, որ ետքէն դարբեցաւ : Կոյն թերթը այժմ նորէն հրատարակուել սկսաւ, խնամօք և պաշտպանութեամբ սրբազան Պատրիարք Հօր և խմբագրութեամբ յարգոյ Ս. Ս. Լեւոնեան էֆէնտինին, որուն կարողութիւն և յաջողութիւն կը բարձրադիմեմք ՚ի բոլոր սրտէ :

Կ. Պուլիտայ և Ռուսիայի միւս քաղաքաց համար բաժանորդագրութեան գինն՝ մէկուկէս արծաթ մէճիս է, ուղղը՝ պէտք է դիմէ առ մեծա, Գեորգ էֆէնտին Միլիթրատեան, որ ՚ի Պուլիտայ Սօֆիա խան :

Եւս լրագրոյն ազգասիրական նպատակը և հայրենասիրական եռանդուն ոճը հասարակութե յայտնելու համար, արժան կը համարեմք անոր առաջին թուոյն մէկ պատուական յօդուածը մեր ընթերցողաց աչաց առջև դնել, որ հետեւեալն է :

Ողջոյն Հայրենեաց եւ Հայրենուն :

Վասպուրական Երկիր, որ իւր ամենապատիւ տիրոջ ծանր ծանր զբաղանաց պատճառաւ քանի մը ժամանակէ ՚ի վեր իւր բոյնը դադարեալ կայր, այս օր դարձեալ նոյն տիրոջն զօրավիզ մը ստանալով՝ վերստին կը բանայ իւր թեւերը, և զիւն ՚ի զուլիս, սրտէ ՚ի սիրտ և յերակէ յերակ թռչանելու, զանոնք ՚ի մի հաղորդակցելու համար. վասնզի հաղորդակցութիւնն յոռոյն յիմութեան ամենագորաւոր միջոցներէն մինն է . Հայրենեաց յառաջ պիտի լինին, որ և Երկիր իսկ նպատակն է :

Վերաթռչելով մեր այս Վասպուրականցի տըրտում և զուարթ դէմքով առաջին անգամ ողջոյն մը կը բերէ քեզ, սիրելի Հայրենիք, դիւցազնական երկիր, երկիր, ուր Եստուած Երեմ տնկեց, ուր Կոյն տապանն ապաստանեցաւ . ուր առաջին մարդիկն ապրեցան, ուր առաջին ազատութեան պատերազմն եղաւ, ուր առաջին քրիստոնէութեան դրօշն պարզեցաւ, ուր դիւցազունք ապրեցան, ուր հանճարներ ծնեցան ուր հրաշքներ գործեցան : Երկիր սքանչելի : Բայց և երկիր, որ պատերազմը դաշտ անուանեցաւ, որ արեւան հեղեղներով կարմրեցաւ, արեամբ հարազատաց, արեամբ արեւելոց և արեւմտոց, Հիւսիսայնոց և

Հարաւայնոց, ուր աշխարհի ամեն սեղերէ աւելի կատարաներ եղան, և երկիր՝ որ երբեք թաղման թաղման ժողովրդեան կը ճոխար, ուր քաղաք մը անդամաւ չէր մնար . իսկ այժմ ամայի, խոպանացեալ և ապարդիւն վայրերով լինէ : Սակայն այսու ամենայնիւ աւետելով քեզ թէ՛ դու օր մը բոլոր Երեւելքի լուսաւորութեան առաջ պիտի լինիս . և թէ պիտի գայ ժամանակ, երբ ազգ և ազգիք քեզ պիտի երեսնեն՝ կըլին տեսութեան փափաքով ողջոյն մ'ալ ձեզ կը բերէ, իմ սիրելի և թշուառ Հայրենիք . որ ՚ի սփիւռ աշխարհի ցրուեալ բայց ՚ի սէր Հայրենեաց միացեալ կայք : Եւս տեսակցութեան ժամանակ ձեր որպիսութիւնն չեմ հարցնիր, այլ ես ինքս կը պատմեմ ձեզ զայն, վասնզի դէ թաղաբար ձեզմէ շատերը չէին իրենց ազգային որպիսութիւնը . և այս ինքնաճանաչութեան դիտութիւնը ոչ սակաւ օգտակար կընայ լինիլ մեզ : Եւս նախ ժամանակներէ և ամենազնիւ արեւել ծագումն առած՝ դուք ձեր մեծ մեծ կատարելութիւններով ու մեծ մեծ պակասութիւններով զարմանալի և խորհրդաւոր ազգ մը կազմած էք : Եւս նախ անհետացան ձեր մանկութեան ընկերներէն շատերը որոնց մեծ մասը ձեզմէ թէ շատութեամբ, թէ քաղաքակրթութեամբ, թէ զինուորական զօրութեամբ և թէ այլապէս հանդամներով գերազանց էին : Զձեզ շարք ու փուր ընող սոսկալի ազգեր չկան այլ ևս, բայց դուք կայք և կենդանի էք ձեր ազգային սեպհակառութիւններով, լեզուով, ազգային կրօնքով, գրականութեամբ, օրէնքներով և հայրենի երկրով : Ինչպէս կը լինի Կախախնամութիւնը զձեզմէ աւուր համար ստեղծած չէ, այլ նա կուզէ որ, գեղեցիկ, և անպատճառ մեծ դործ մը կատարելու համար : Երգէն եւրոպայի գիտնականներէն շատերն ալ կընախատեսեն, որ Հայք օր մը ամբողջ Եւրոպայի լուսաւորիչ պիտի ըլլան, և կառուցեն ալ թէ միայն Հայք պիտի կարենան այս դերը խաղալ :

Իսկ ձեր ազգային հանճարը զրեթեւեմն ամեն բանի մէջ ցոյց տուած էք . թէ զինուորական և թէ գրական, կան առարկաներու մէջ : Իսկ ձեր քաղաքային ազատութեան և անկախութեան համար այնքան արիւթութեամբ պատերազմողները, դուք էիք նաև քրիստոնէութեան առաջին դրօշ պարզողները և անոր համար այնքան արիւթ թափողները . արք անկէ հերք և անհերկուք, ազատամիտ և մարդասէր : Բայց դուք չէիք և չէք ընկերսիրողներ, իրարու չնախանձողներ, անհոգ և երկշտ չգործողներ, շտարկացողներ, պատու զղացում ունեցողներ, յօդուած ազգի նիւթակաւը զօհողներ, միաբան և միասնորոշողներ : Բայց ինչ միթէ յուսահատելի է, ոչ երբէք : Իմանալու եմք մեր սխալները և աշխատելու զանոնք ուղղելու : Եւ կարելի բան չէ սա : Իստախարակութիւնը մեր յատկութիւններն կը կատարելագործէ և մեր թերութիւններն ալ կը լրացնէ : Ուրեմն այս անգամ դեռ ձեզմէ

1. Էջմիածնական օրացոյցը Հոկտեմբերի 14ին զնում է «որոյն թարգմանչաց վարդապետացն մերոց Մեսրոպ, Եղիշէի, Ստեփան քերթողի, Գաւթի անյաղթ փիլիսոփայի, Գրեգորի Նարեկացւոյ, ներսիսի կըլուցեւոյ» տօները : Իսկ Սրբաբան և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն, բայց ՚ի յիշեալ տօներոց, զնում են նաև «Ներսիսի Լամբրոնացւոյ տօնը», զոր Էջմիածնական օրացոյցը ՚ի բաց է թողում : Ինչո՞ւ . այնո՞ր համար արդեօք՝ որ այն օրը այդ տօնը չէ՛ կատարուած, և կամ այնո՞ր համար՝ որ Լամբրոնացի տօնելի սրբոց կարգում չէ :
2. Էջմիածնական և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն Նոյեմբերի 2ին զնում են «որոյն Սեւերիանոսի Սերաստացւոյ և Բարեկայ ծերոյն, և ուրեմն և չորս աշակերտաց նորին» տօները . իսկ Սրբաբան օրացոյցը զնում է բոլորովին այլ տօն, այն է «որոյն Յովհաննու Սիկերեանի» տօնը, զոր Էջմիածնական օրացոյցն նշանակում է, որպէս ՚ի ներքոյ կը տեսնենք ընթացողք, նոյն ամսոյ 4ին :
3. Էջմիածնական և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն Նոյեմբերի 4ին զնում են «որոյն Յովհաննու Սիկերեանի» տօնը . իսկ Սրբաբան օրացոյցը զնում է բոլորովին այլ տօն (ըստորում այդ տօնը նշանակեց նա ամսի 2ին), այն է՝ «տօնն ամենայն սրբոց, հնոց և նորոց յայտնի և անյայտնի», զոր Էջմիածնական և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն նշանակում են Նոյեմբերի 2ին :
4. Էջմիածնական և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն նոյն ամսոյ 27ին զնում են «որոյն Յովհաննու և Վա

սիլուսոյ, Ինգոսի և Գոմմայի, և Գրեգորիոսի քահանայն, և երկուց բերուցն, որք այրերան յեկեղեցին Նիկիայեացոյ» . իսկ Սրբաբան օրացոյցը զնում է միայն «որոյն կուստանայ Յովհաննու և Վասիլի հոյ» տօները փոխադրելով միւս տօները, այն է՝ Ինգոսի, Գոմմայի և Կայնի, յայլ օր, որպէս կը տեսնենք ՚ի ներքոյ :

5. Էջմիածնական և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն Գեղեմեմբեր 21ին՝ Հինգշաբթի օր, զնում են «ամենայն սրբոց հնոց և նորոց յայտնի և անյայտնի» տօները՝ զոր Սրբաբան օրացոյցն նշանակեց Նոյեմբերի 4ին՝ շաբաթ օր . իսկ այդ օր տօները, այս վերջին օրացոյցն, զնում է զհետեւեալները . «Ինգոսի, Գոմմայի և Կրիստիանոսի քահանայն և երկուց բերուցն, որք ՚ի Նիկիայեաց կատարեցան», զոր Էջմիածնական օրացոյցն նշանակեց Նոյեմբեր 27ին : Էջմիածնական և Երուսաղէմատիպ օրացոյցներն «ամենայն սրբոց» տօնը ՚ի հինգշաբթի օրում նշանակելն՝ սխալ է և ընդգրկում կանոնի սահմանցին, ըստ որում միջոցով արագոյ խաչի տօնոց մինչև ցՅիւնական քարակէտանն՝ ըստ կարգա սրբութեան մեր եկեղեցւոյ Տօնացոյցի՝ լինում է միշտ կամ 7 շաբաթ կամ 8 շաբաթ : Եւ այս պատճառաւ նոյն տօնացոյցին մէջ դատարարութիւն հետեւեալ խրատները . «Եթէ եթէ շաբաթ լինիլու ուտիլ միջոցս, և Կրիստիանոսն ընդ Հիւրիսեքոսնայն տօնեցիս և ՚ի հինգշաբթի օրն զՅովհաննու Սիկերեանն, և ՚ի շաբաթի օրն զտօն ամենայն սրբոցն տօնեցիս անպատճառ» : «Գոմմի օրով տօնուելու . անցեալ միջոցս ուտիլն եթէ եթէ շաբաթ լինի, այս տօններուր կիսակէս լինի շաբաթ» :

չբաժնուած, կը յորդորեմ զձեզ, որ ամենքնիս միա-
տեղ մեր մտածմանց ու աշխատանաց ամենագլխաւոր
տարիներէն մինը ազգային ճշմարիտ և հիմնաւոր
դաստիարակութիւնն ընենք: Այժմ յաջողիւք ասոր
մէջ, այն ժամանակ մեր ազգային որսիտութիւնը կա-
տարե լապէս լաւ կը լինի, այսինքն երջանիկ կը լինինք:

Օն ուրեմն, Հայեր, այս դեղեցիկ հանդամանքը
ապարդիւն ձեռքէ չթողունք, աշխատենք այս բանին
և շնտ աշխատենք, վասնոր ճշմարիտ և հիմնաւոր
երջանկութիւնը՝ ճշմարիտ և հիմնաւոր դաստիարա-
կութեան մէջն է: Չեղ օրինակ թող ըլլան դերմա-
նացիք: Կեր հոգեկան ու մարմնական ուժը, տիրող
ազգաց պէս երկու ասպարէզներու բաժնուած չէ,
այսինքն մտաւոր և գիտնորական աշխարհի համար
հոգաւ: Կենք մեր ուժը, մեր ընդունակութիւն ու
հանճարը միմայն մտաւոր բարձր աշխարհին մէջ
պիտի դործաբերենք, որնոր այս գիտնորական ստոր
աշխարհէն շատ վեճմէ:

Նայեցեք այն փոքրիկ, հաւածեալ, չարչարեալ,
տանջեալ և ցրուեալ Հիւրից ազգը: Կորս իրենց
ընդունակութեամբն, հանճարովն, աշխատասիրու-
թեամբն, հարստութեամբն ու գիտութեամբն այսօր
բարոյապէս բոլոր Լեւոնայի բաղդին վրայ կիշխեն:

Բէգէ բողոքի մեծարկոյ Մ. Մ. Միանսարեանց
ազգասէր գնդապետին դրական գանձաւոր աշխատա-
սիրութիւններն յայտնի են մեր ազգացնոց շատ բուն
և որոց յայտարարութիւնը արդէն հրատարակած եմք
Արշալույս 955 թուոյն մէջ: Սակայն այս շարժու-
նոյն օգտակար տպագրութեանց նոր յայտարարու-
թիւնն (տպագր. ի ներկայ 1873 ամին) բաղմամբն օ-
րինակներ ընդունելով, ըստ խնդրոյ բաղմամբն
հեղինակին, մեր ամեն բաժանորդաց կը յուզարկեմք
զայն, իւրաքանչիւրոյն լրագրոյն մէջ մի օրինակ
ծրարելով ի յիշեալ յայտարարութեանն. զոր քա-
ջայոց եմք թէ, հաճութեամբ սրտի պիտի կարգան
ամենքեան, մանաւանդ Հեղինատանի բաժանորդք:

ՀԱՅ ԸՆԹԵՆՅԱՏՈՒՆ

Անցեալ ամսոյ 27ին երեքշաբթի, երեկոյն Հայ Ըն-
թեցտանն սրտհին մէջ ի ներկայութեան բաղմամբն
ունկնդրոց, պարոն Կարգիս Պալատական պատուելին
Հայաստանի վրայ սրտուական ճառարտութիւն մի
ըլա: Համատու կերպիւ Հայկազանց, Արշակունեաց
և Բագրատունեաց պատմական ծրագիրը ընկելով, մեր
զժբարզ հայրենեաց նախնի փառքը յիշեց և արդի տը-
խուր վիճակին վրայ սրտաու խորհրդածութիւններով

կենդան Յիւնակի պահոցն միշտ և իսկ եթէ ութ շարժ-
կց, աստ յուշանի շարժ մի՛ ստեղծը հանգերձ. որոյ
շարժի օրն ասոն ամենայն սրտոցն կատարի, և ի ներքոյ
եղեալ կիրակից կոչի մետասաներորդ կիրակի, և բա-
րեկենդան Յիւնակի պահոցն Չայն ամենայն տարեկիրն
ցուցանէ քեզ: Այսպիսի փոփոխութիւն, այն է՝ «ամե-
նայն սրտոց» ասոնը շարժի տեղ հինգ շարժի օրում (և
այն ևս՝ Գեղեկամբն ամսի մէջ) նշանակելն ի սկզբանի
անտի մինչև ցայժմ եղած չէ՛ կրկնք: Գծուարին է գե-
տեղ որով իրաւամբ համարձակուել են այց օրացոյց-
նոր յորինողքն այս նոր փոփոխութիւնը ստեղծ: Ս՛թ է
եկեղեցական տոնակատարութեան կարգն իւրաքանչիւր
մարդոց կամքից է կախուած, . . .

6. Էջմիածնական և Երուսաղէմատիկ օրացոյցներն
լուսնի խուսարմունքը, նշանակում են Յունիսի 40ին և
Գնկտ. 3ին. իսկ Արամեան օրացոյցը, սրպէս և Ռուսաց
օրացոյցները՝ նշանակում են բոլորովին այլ ամիսներ,
այն է Մայիսի 11ին և Նոյեմբերի 3ին:

7. Նոյնպէս և լուսնի օրերն և քառորդքն այս երեք օ-
րացոյցների մէջ ճշգրիտ և միակերպ նշանակուած չեն.
զոր օրինակ զատակահան լուսնի փերջին քառորդն՝ Արամ-
եան օրացոյցի մէջ նշանակուած է Մայիսի 18ին. լուսնի
22, Երեքշաբթի օրը. իսկ Էջմիածնականի մէջ նշանակ-
ուած է Ապրիլի 20ին, լուսնի 24, հինգշաբթի օրը. և
վերջապէս Երուսաղէմատիկին մէջ Ապրիլի 17ին լուսնի
21, այն է կրկն շաբթի օրը: Այնպէս Նոյեմբերի 4ին,
Արամեան և Երուսաղէմատիկն զնում են լուսնի օրա-

ունկնդրոց հայրենասիրական ոգին շարժեց: Հանդիսա-
կանը կրկին և կրկին անդամ ծախահարութիւններ ըրին
և հրապարակաւ իրենց շնորհակալութիւնը և գոհունա-
կութիւնը յայտնեցին արդոյ տունտարոնին:

Երուսաղէմէն կը գրեն թէ ինքնէնքեմ լատին կրօ-
նաւորներն, ընկերութեամբ բաղմամբն զինեալ
Յիւլիանեան, անցեալ ամսոյ 15ին իրիկունը սուրբ
Նինգեան այրին վերայ յարձակելով, ասոր շորս
կողմը վարագուրներով պատեր և տիրեր են նոյն
այրին: Այս սպորինսուր գէպքին պատճառաւ խոս-
վութիւնք տեղի ունեցան յիշեալ սուրբ քաղաքին մէջ
ու Հայոց և Եւրոպաց սրբազան Պատրիարքաց կողմանէ
բողոքներ եղան թէ՛ առ կուսակալն Երուսաղէմ և
թէ՛ ի Կ. Պոլիս: Տարակոյս չկայ թէ Բ. Պուսը
գաղտնաբարելով լատին կրօնաւորաց այս բռնաւոր
ընթացքը, արգարութիւն պիտի ընէ Հայոց և Եւ-
րոպացիք:

Պաշտօնական աղբիւրէ կիմանա՞մք, կըսէ Մա-
րտիրոս, թէ «Վիլիելմոյ Ս. կաթողիկոսը իւր ա-
թոքը Սիսէն ուրիշ տեղ փոխադրելու թողնուած իւր
խնդրէր է (ազգային) Վարչութեանն, առարկելով
թէ Սոյ օրն իւր անձին փաստակարէ և թէ իւր կե-
նաց գէմ դաւադրութիւն մի նիւթուած ըլլալու կաս-
կած ունի»:

Պարձեալ յիշեալ լրագրէն կիմանա՞մք թէ Վիլի-
ելմոյ կաթողիկոսը Կ. Պոլսոյ Պատրիարքարանէն
խնդրած է, որ կայսերական գանձէն իրեն ամսա-
կան մի օրոշուելու համար միջնորդութիւն ընէ տե-
րարձրացոյն Դուռն:

Ամենայն ինչ գրամով կը լինի. հետեւաբար կաթո-
ղիկոսութիւնն ևս անայց գրամոյ չիրար անսասան
մնալ, ուստի կեղծուական Վարչութիւնը՝ որ Վիլի-
ելմոյ կաթողիկոսութիւնն վերահաստատեց, անոր
ապրուստն ալ սրեւէ կերպիւ հոգալու պարտաւորու-
թիւնն ունի կարծեմք:

— Կ. Պոլսոյ Լիւս անուն պատուական լրագրոյն
մէջ հետեւեալ կը կարդամք.

«Վիլիելմոյ ամենա. Վարչի կաթողիկոսի վերայ,
վերադրութեամբ և անհարազատ զուցցատրութեամբ
տարաձայնութիւնները հետզհետէ շատցած և կարեւ-
րութիւն տրուած ատեն, երբեք չյուսացուիր որ մեր
վեհափառ Հայրապետը մեզ հետ հաշտ ախա՞մք հայի-
ուստի ազգային Վարչութեան կը մնայ այս մասին ե-
ղած տարաձայնութիւնները ստուգել կամ ստել»:

ԱՆՆԱՆ ՏԵՐԵՆԵՐ

Կամ դա՞ղմանք Երիտասարդոց և պատանեաց:
Թեպէտե՛ 78 երես բաղկացեալ փոքրիկ տետրակ
մըն է. բայց բարոյական մեծ արժէք ունի այս նորա-
տիպ աշխատասիրութիւնը. որոյ հեղինակն՝ մեծա-
Գ. Պաղտասարեան Եփեսոսի, տեսնելով որ մահուան
հրեշտակը իւր երկսայրի սուրը Հայ երիտասարդու-

թիւր 11, իսկ Էջմիածնականն՝ 13:

8. ՌՅԻԻ ազգային մեր թուականի տարեմուտը՝
Էջմիածնական օրացոյցն զնում է՝ նախ տարեմուտը
կարգում Օգոստոսի 17ին, և ապա ամսոյ օրերի կար-
գում՝ Օգոստոսի 15ին, ուր և ասում է. «Ըստ տօ-
մարի մերոյ Նաւասարդ, և տարեմուտ ՌՅԻԻ թուա-
կանին Հայոց»: Արամեան օրացոյցն տարեմուտը կար-
գում զնում է Օգոստոսի 16ին, և ապա ամսոյ օրերի
կարգում՝ Օգոստոսի 17ին: Իսկ Երուսաղէմատիկ օրա-
ցոյցն թէ՛ տարեմուտը թէ՛ ամսոյ օրերի կարգում զնում
է Օգոստոսի 17ին:

9. Տաճկաց 1289 թուականի տարեմուտն Էջմիածնա-
կան օրացոյցն՝ նախ տարեմուտը կարգում նշանակում է
Փետրուարի 28ին, և ապա՝ ամսոյ օրերի կարգում նոյն
ամսոյ 27ին: Երուսաղէմատիկն թէ՛ տարեմուտը և թէ՛
ամսոյ օրերի կարգում զնում է Փետրուարի 27ին, իսկ
Արամեանն՝ նախ տարեմուտը կարգում զնում է Մարտի
10ին, և ապա ամսոյ օրերի կարգում Փետրուարի 27ին:

10. Հիւրից 5633 թուականի տարեմուտն Էջմիածնա-
կան և Երուսաղէմատիկ օրացոյցներն զնում են Սեպտեմ-
բերի 21ին, իսկ Արամեանն՝ նախ տարեմուտը կարգում նշա-
նակում է Սեպտեմբերի 4ին, և ապա ամսոյ օրերի կար-
գում նոյն ամսոյ 21ին:

11. Էջմիածնական օրացոյցն՝ իւր ժամանակագրու-
թեան մէջ՝ Լուստոսի ծննդեան մինչև ցայժմ (մինչև
1872 թուականն) զնում է 1617ամ. Երուսաղէմատիկն
1613, իսկ Արամեանն՝ 1614: Էջմիածնայ շինութեանն՝

թեան գլխուն վերայ կը շողաղացնէ, նուիրակն
պարտք համարած է իրեն՝ վտանգի մէջ Եղողնէն
գոռալացնէ: Ո՛րն է այս վտանգը, Երիտասարդութեան
այս գաղտնի բղձամիտ: Յիշեալ տետրակին հեղինակը
ԾԱԾՈՒԿ կամ ՀԱՄՐ մեղքն է կըսէ, և կը յայտնուի րե-
որովետե մարդս անով իւր մարմինն և միայն մի-
անգամայն կաղարտէ, անձնազարտութիւն (օճանի) և
սովորաբար գիճութիւն կը կոչուի:

Կը յորդորեմ կայրաբար զՀայ երիտասարդները՝
որ այս ամենագոտակար աշխատասիրութիւնը ուղա-
ղութեամբ կարգան և աշխատին յաղբիւր իրենց
գաղտնի բղձամուտն, որոյ սարսափիչ և բուճաւոր
գորութիւնը յայտնի կերպիւ յառաջ բերուած է յիշեալ
տետրակին մէջ: Կը վստահուի ի Կ. Պոլիս բոլոր գրա-
վստաց քով ի զին 5 դուրոշի:

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Ա. Ե. Ե. Գրագիտութիւն
Ընթաստիրեաց Ե. Մարտեան:
Տպագրութիւն Յ. Վալաճեան,
Ի Կ. Պոլիս 1873

Ի վաղուց հետէ մեր վարձարանները կը կարտուին
այնպիսի գոտազրի մի որ պատանեկութեան ճաշակին
ու զնոցոյ ըլլար դրեւը գծուար արհեստին մէջ:

Արդ՝ ձեր մասնաւոր խնդրանքը Պ. Երիտարար Մու-
րատեան, աշխատասիրեց Գրագիտութեան ընտիր դա-
սազիրք մը, զոր ահա տպագրութեամբ ի լոյս հանելով
կը ներկայ մեր պատանեկութեան և կը յուսամք թէ՛
իրենց օգտակար ծառայութիւն մը մատուցած կը ըլլա՞մք:

Մեծա. հեղինակն ինչպէս իր յոռաշարունին մէջ
ճանուցեր է՝ գլխաւորաբար հետեւած է՝ Լը Ֆրանսի և
Մարմոնթի որոնց գրագիտութեան դասադրերը ընդ-
հանոր Պաղտասար և օտար երկիրներ ծառայելով իրեն մէկ
հատիկ օրինակ կը ճանուցին ուսման այս ճիւղին: Այս
դասազիրքը վից մասերու բաժնուած է. առաջին՝ Տրու-
մաբանութիւն. երկրորդ՝ Ռճ. երրորդ՝ Երազարութիւն
կամ Խմբակարարութիւն, չորրորդ՝ Բանաստեղծութիւն.
հինգերորդ՝ Հեռագրութիւն և ճարտարապետութիւն.
վեցերորդ՝ օրինակք:

Հորի չէ ըսել որ, այսպիսի գործ մը՝ որ առաջին ան-
գամ կրեւի, մեծ քաջալերութեան կը կարտուի թէ՛ հե-
ղինակին յոյնական աշխատութեանը և թէ՛ մեր ձեռ-
նարկութիւնը արդիւնաւորելու համար:

Կը ձայնուի Յ. Վալաճեան գրատուը ի Կ. Պոլիս. և
Խմբակարարութեան աղա Շաշկի իրանի գրատուը, նաև
ուրիշ Հայ գրավստաց քով. զին 12 զուրուշ:

Յ. ԳԱՎԱՑԵԱՆ

Պոլիս Չաղմազճըլար փողոց թիւ 16:
ՉՄԻԻՆԱՐԵՍԱԿ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԵՆ

Այս վերնագրով մեր նախընթաց թուոյն մէջ եր-
կար յօդուած մի հրատարակելով, Իզմիրի Հայ ժողո-
վրդեան պատիւ բերելու ազգային հաստատութիւն:

Էջմիածնական օրացոյցն զնում է՝ 1369 ամ, իսկ Արամ-
եան և Երուսաղէմատիկն՝ 1363: Կ. Պոլսոյ Ս. ժողո-
վրդ՝ Էջմիածնական զնում է 1491 ամ, իսկ Արամեան
և Երուսաղէմատիկն՝ 1476: Մեր հայկական գրոյ գիւ-
տից՝ Էջմիածնական զնում է 1466 ամ. իսկ Արամեան
և Երուսաղէմատիկն՝ 1438: Բաղրատունի թաղաւոր-
ութեան Հայոց երրորդ նորագութիւնն ի մեծէն Ս. Եր-
տոյ՝ Էջմիածնական զնում է 870 ամ, իսկ Արամեանն
և Երուսաղէմատիկն՝ 987:

12. Արամեան և Երուսաղէմատիկ օրացոյցներն Մա-
յիսի առաջին օրը՝ ըստ Լատինացոց կամ ըստ նոր տո-
մարի՝ նշանակում են Ապրիլի 19ին ըստ հին տոմարի.
Իսկ Էջմիածնականն զնում է մի օրով յետոյ, այն է՝
Ապրիլի 20ին, որ սխալ է:

Կարծու՞մ եմք թէ բերուած օրինակներն բաւական են
ապացուցանելու համար, որ յիշատակուած օրացոյցներ
մէջ կան զանազանութիւնք, և քննելով նշմարեալ զա-
նազանութիւնքը՝ տեսանում եմք որ տեղ տեղ մինն,
տեղ տեղ միւսն, և տեղ տեղ երբորդն անտարակոյս սը-
լաւ պիտի լինի, վստայի չէ՛ կարելի, որ երբեք տպագրու-
թիւնքն ևս միմանց անհամաձայն գտով՝ ուղիղ համար-
ուին: Այսպիսի զանազանութեանց և շփոթութեանց,
որք բաց ի տիրակի հետեւանաց այլ ինչ ունեւող կարող
չեն, զվստար պատճառն՝ ըստ մեր կարծեաց՝ միմայն
անուշադրութիւնն է. և միթէ՛ այսպիսի նուրբ գործում
կարելի է լինել անուշադրը:

